

Poliisitarkastaja Teemu Saukonieni

25.02.2020

POL-2020-10389

Eduskunta
Hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntö 19.2.2020 asiassa HE 6/2020 vp

Kirjallinen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle vankeusaikaisen rikollisuuden estämisen ja laitosturvallisuuden ylläpitämisen tehostamista koskevaksi lainsäädännöksi**Lausuntopyyntö**

Eduskunnan hallintovaliokunta on viitekohdan lausuntopyynnössään pyytänyt Poliisihallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa koskien hallituksen esitystä 6/2020 vp vankeusaikaisen rikollisuuden estämisen ja laitosturvallisuuden ylläpitämisen tehostamista koskevaksi lainsäädännöksi.

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi vankeuslakia, tutkintavankeuslakia, henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettua lakia sekä poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annettua lakia.

Ehdotetuilla muutoksilla täsmennettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen toimivaltuuksia ja rekistereiden tietosisältöä koskevia säännöksiä vastaamaan sille laissa annettuja tehtäviä. Lisäksi tiedon luovuttamista koskevia säännöksiä muutettaisiin niin, että poliisi tai muu esitutkintaviranomainen voisi saada nykyistä paremmin Rikosseuraamuslaitokselta tehtäviensä hoitamiseksi tarpeelliset tiedot. Lisäksi ehdotetaan, että Rikosseuraamuslaitos voisi osallistua poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteisen rikostiedusteluyksikön toimintaan.

Lausunto

Poliisihallituksen edustaja on osallistunut hallituksen esityksen taustalla olleen mietinnön laatineen työryhmän työskentelyyn. Poliisihallitus on antanut tämän lisäksi lausunnon kyseiseen oikeusministeriön mietintöön.¹ Esitys on hyvin valmisteltu ja valmistelussa on huomioitu erilaisten näkökulmien yhteensovittaminen.

Rikosten selvittäminen ei kuulu Rikosseuraamuslaitoksen tehtäviin, joten sen terminologinen rajaaminen lainsäädännöstä on perusteltua. Tässä yhteydessä on kuitenkin tärkeää huolehtia, ettei vankilaliittännäisen rikollisuuden ennalta estäminen tai sen torjunta heikkene lakimuutoksien myötä. Keskeistä on varmistaa hallituksen esityksen tavoitteiden mukaisesti, että Rikosseuraamuslaitoksen ja esitutkintaviranomaisten välistä tiedonvaihtoa

¹ Oikeusministeriön julkaisuja, mietintöjä ja lausuntoja 2019:36

parannetaan. Tämä varmistetaan erityisesti säätämällä Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta ilmoittaa poliisille myös oma-aloitteisesti tehtäviensä hoidon yhteydessä ilmenneitä tietoja tapahtumista ja henkilöistä, joiden voidaan perustellusti arvioida liittyvän rikolliseen toimintaan. Varsin keskeistä on myös ehdotettu säännös, jolla Rikosseuraamuslaitoksen voi luovuttaa oma-aloitteisesti poliisille muiden esitutkintaviranomaisten ohella turvallisuustietorekisterin tietoja.

Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen PTR-lain² mukaisesti muodostama rikostiedustelukeskus on osaltaan parantanut näiden viranomaisten tiedonkulkua ja yhteistyötä. Rikosseuraamuslaitos on lainvalvontaviranomaisten keskeinen yhteistyökumppani ja sen osallistumisen varmistaminen yksikön toimintaan lainsäädännöllisesti on tärkeää.

Viime aikoina julkisuudessaakin esitetyt tiedot vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden toiminnasta vankiloissa osoittavat, että lainvalvontaviranomaisten ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyölle on tarvetta. Erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden toimintatapoihin kuuluva väkivalta, uhkailu ja painostus niin muihin vankeihin kuin heidän läheisiinsä vankilan ulkopuolella vaatii viranomaisten tiedonvaihdon ja yhteistyön jatkuvaa kehittämistä vankilaturvallisuuden ylläpitämiseksi ja erityisesti rikollisuuden ennalta estämiseksi.

Tietojen luovuttaminen

Tietojohtoisen poliisitoiminnan kannalta tehokkaan rikostiedustelun edellytyksenä on saada analysoinnin piiriin kaikki tiedot, joilla voi olla merkitystä rikosten ennalta estämisessä ja selvittämisessä. Mitä aikaisemmassa vaiheessa erityisesti ns. hiljaisiin signaaleihin luettavia tietoja on mahdollista saada, sitä paremmat edellytykset lainvalvontaviranomaisilla on käyttää tietoja päätöksenteon pohjana ja suunnata toimintaansa. Rikosseuraamuslaitoksen lainvalvontaviranomaisille luovuttamat tiedot tukevat lähtökohtaisesti myös sen perustehtävää vankeusaikaisen rikollisuuden torjunnassa.

Edellä mainittua tarkoitusta tukee vahvasti nyt esitetty vankeuslain 19 luvun 1 § 3 momentti, jolla säädettäisiin Rikosseuraamuslaitoksen oikeudesta ilmoittaa poliisille ja muille esitutkintaviranomaisille sekä syyttäjille sen tehtävien hoidon yhteydessä ilmenneitä tietoja tapahtumista ja henkilöistä, joiden voidaan perustellusti arvioida liittyvän rikolliseen toimintaan. Tämä täsmentää aiempaa ilmoittamiseen liittyvää sääntelyä. Osaltaan tietojen luovuttamista selkeyttää Rikosseuraamuslaitoksen henkilötietolain³ 14 § 2 momenttiin esitetty muutos tietojen luovuttamisesta salassapitosäännösten estämättä poliisille myös oma-aloitteisesti.

Ehdotetun Rikosseuraamuslaitoksen henkilötietolain 8 § 1 momentin säännöksen mukaan turvallisuustietorekisteri voi sisältää vankeusrangaistuksen aikaisten rikosten estämiseen tai laitosturvallisuuden ylläpitämiseen liittyviä tietoja Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön otetuista henkilöistä, joiden voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta. Ehdotetun säännöksen 4 momenttiin esitettyä oi-

² Laki poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta (687/2009)

³ Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa (1069/2015)

keutta käsitellä muuta henkilöä kuin Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön otettua koskevaa rekisterinkäyttötarkoituksen kannalta välttämätöntä 1,2 ja 5 kohdassa tarkoitettua tietoa, jos henkilön voidaan perustellusti epäillä syyllistyvän rikokseen, josta laissa säädetty ankarin rangaistus on vankeutta tai vaarantavan vankilan turvallisuutta, voidaan pitää välttämättömyysvaatimuksen osalta käytännössä ongelmallisena. Kyse on tiedusteluluonteisista tiedoista, jolloin niiden välttämättömyyden arviointia voi olla vaikea tehdä ennen asian syöttämistä rekisteriin ja mahdollisten lisätietojen saamista/tarkistamista. Tarkoituksenmukaisempi kynnys olisikin välttämättömän sijaan -tarpeellinen.

Hallituksen esityksessä ehdotetun 26 § mukaan Rikosseuraamuslaitos voi myös oma-aloitteisesti luovuttaa poliisille, pääesikunnalle, Tullille ja Rajavartiolaitokselle turvallisuustietorekisterin tietoja, jotka ovat välttämättömiä em. rekisterin mukaisiin käyttötarkoituksiin. Poliisin kannalta on tärkeää mahdollistaa tältä osin tekninen käyttöyhteys jatkossa myös turvallisuustietorekisteriin. Vuoden 2020 alusta voimaan tulee lain julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019) 22 § mukaan viranomaisten on toteutettava säännöllisesti toistuva ja vakiosisältöinen sähköinen tietojen luovuttaminen tietojärjestelmien välillä teknisten rajapintojen avulla, jos vastaanottavalla viranomaisella on tietoihin laissa säädetty tiedonsaantioikeus.

Laki poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta

Aiempien rajoitettujen poliisivaltuuksien poistumisen myötä Rikosseuraamuslaitoksen edustaja ei ole voinut työskennellä PTR-rikostiedusteluyksikössä kuten aiemmin oli asian laita. Yhteistyö on ollut toimivaa ja tuloksellista. Tämän vuoksi ehdotettu muutos Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen osallistumisesta PTR rikostiedusteluyksikön toimintaan on tärkeää sujuvan yhteistyön varmistamiseksi jatkossakin.